

Zpráva z první letní školy evropského programu EDiTE – EJD

Letní školy jsou místem, kde se studenti a profesori během léta osobně setkávají a zúčastňují se ve srovnání s běžnými akademickými dny na univerzitách netradičního programu. Tak tomu bylo také v případě *Letní školy EDiTE*, která se konala od 28. června do 1. července 2016 na Masarykově univerzitě v Brně. Rozvrh přednášek, workshopů, neformálních setkání apod. byl velmi pestrý a nabitý. Objevila se tak i první příležitost k osobnímu setkání většiny účastníků tohoto velkého evropského projektu, který získal finanční podporu v rámci grantu na výzkum a inovace Marie Skłodowska-Curie, Horizont 2020.

O programu EDiTE – EJD

Projekt *EDiTE – EJD* (*The European doctorate in teacher education – European joint doctorates*) je zaměřen na podporu akademického vzdělávání učitelů v rámci nadnárodního výzkumu, který by měl být zakončen evropským doktorátem. Jeho hlavním cílem je těsněji propojit praxi a teorii ve vzdělávání učitelů. Program se snaží vytvořit společnou platformu mezi akademickými pracovišti v evropském kontextu, vyvinout originální, mezinárodní, interdisciplinární společné doktorské studium – kurikulum ve vzdělávání učitelů.

V rámci projektu *EDiTE – EJD* (2015–2019) se partneři prostřednictvím výzkumu a spolupráce snaží vytvořit fórum pro sdílení teoretických znalostí i jejich zdrojů a systém pro shromažďování dobrých příkladů z praxe. Ve spolupráci s cílovými skupinami se pokusí identifikovat jejich potřeby a zavést do praxe spolupráci učitelů s výzkumníky ku prospěchu celého vzdělávacího systému, v duchu pravidel transformačního výzkumu.

Do čtyřletého projektu *EDiTE – EJD* bylo rekrutováno celkem 15 výzkumných pracovníků, kteří jsou zaměstnanci jednotlivých univerzit v pěti zemích Evropy. Jsou to: univerzita v Budapešti (Eötvös Loránd Tudományegyetem), univerzita v Innsbrucku (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck), univerzita v Lisaboně (Universidade de Lisboa), naše Masarykova univerzita a univerzita ve Vratislavi (Dolnośląska Szkoła Wyższa). Společné motto všech výzkumných projektů, jehož autorem je profesor Michael Schratz z Univerzity v Innsbrucku, je: „Transformativním vzděláváním učitelů pro lepší vzdělávání studentů v novém evropském kontextu.“

Celý program je založen na spolupráci partnerských univerzit a jiných institucí (převážně škol a neziskových organizací) prostřednictvím společných aktivit a vznikajícího společného vědomostního portálu. Ten bude založen na konkrétní osobní součinnosti pracovních týmů studentů, profesorů a partnerských organizací, a to v mezinárodním měřítku. Významnou roli ve vytváření této spolupráce hrají letní školy, které se budou konat každý rok na některé z univerzit – ta první proběhla právě v Brně.

Hlavní skupinou, na kterou se zaměřuje projekt, je výše zmíněných 15 výzkumných pracovníků, kteří jsou zároveň doktorandy – ESR (*Early Stage Researchers*). Na každé z pěti partnerských univerzit působí tři a pocházejí z různých zemí světa (Německo 2, Maďarsko 3, Česká republika 1, Polsko 1, Nepál 1, USA 1, Bhútán 1, Řecko 1, Sýrie 1, Španělsko 1, Srbsko 2). Další důležitou podmínkou pro doktorandy je působení a získávání kreditů na dvou univerzitách. To znamená, že studenti nepracují jen v rámci své mateřské univerzity, ale asi půl roku musí strávit na jiné partnerské univerzitě, kde také provádějí výzkum a účastní se běžných studijních i mimostudijních programů univerzity.

Co nám dalo Brno

Hlavním úkolem brněnského setkání byla první prezentace výzkumného tématu před plénem kolegů a odborníků a získávání znalostí a zkušeností v nabízených přednáškách a workshopech dle rozvrhu. Neméně důležitý však byl první osobní kontakt se všemi kolegy.

Stěžejním bodem programu v Brně byly prezentace našich výzkumných plánů. Pro mnohé z nás to nebylo jednoduché, neboť v projektu působíme teprve od března a na studia se vracíme z neuniverzitní učitelské praxe. Témata dizertačních prací, na nichž budeme pracovat v následujících třech letech, jsme museli pečlivě vybrat, aby korespondovala s hlavním tématem programu. Náročné pro nás bylo zejména uchopit metody kvalitativního výzkumu, se kterými se v tomto rozsahu většina z nás ještě nesešla. V Brně jsme dostali příležitost konzultovat naše otázky s ostatními studenty, profesory a školiteli. O metodách kvantitativních jsme absolvovali workshop s panem magistrem Vítem Gabrhelem (Masarykova univerzita) a kvalitativní perspektivu nám představila prostřednictvím etnografického workshopu profesorka Francesca Gobbo (Università degli Studi di Torino, Itálie).

Při prezentacích byly vítány i tvořivé způsoby představení výzkumů, individuální i společné, čehož využili například kolegové z Innsbrucku a Lisabonu. Rakouská univerzita připravila komorní divadlo o třech hercích, kde nastínila fáze přípravy jednotlivých témat. Studenti zde ukázali humorným způsobem i těžkosti a záludnosti výzkumu, přemýšleli nad nimi nahlas, pochybovali, kladli si otázky, nad nimiž jsme se zamýšleli při přípravách prezentací vlastně všichni. Nevšední přístup a jiný nápad, který připomínal práci ve školní třídě, měli při své prezentaci studenti z Portugalska. Ti nejprve formou plakátu prezentovali svůj projekt a tyto plakáty umístili v přednáškovém sále. Poté jsme byli donuceni napsat na papír otázky v časovém limitu jedné minuty, s nimiž jsme přicházeli k jednotlivým prezentujícím stojícím vedle svých plakátů, a ti nám zde na naše otázky odpovídali a konzultovali tak své nápady pro výzkum. Studenti z Čech, Maďarska i Polska, kterých bylo nejvíce (9), prezentovali svá témata tradičnějším způsobem – za použití multimediální techniky.

Společné čtení a workshopy

Studenti měli za úkol před příjezdem do Brna přečíst vybrané vědecké publikace, které zde pak měly být diskutovány a které připravili profesori z jednotlivých univerzit. Ne vše se zde však podařilo stihnout. Během devadesáti minut určených této aktivitě jsme se pouze „dotkli“ s profesorem Schratzem problematiky možných změn ve školství. Mezi studenty se asi nejvíce líbila kniha *Theory U: Leading from the future as it emerges* autora C. Otto Scharmera (2016). Navíc je v této knize citován hned v úvodu český prezident Václav Havel a jeho nadějně poselství vyjádřené krásnými metaforami, které by se dalo shrnout slovy, že „vše se v dobré obrátí a je třeba mít naději“. Pro nás, učitele a začínající výzkumníky, je nadějí, že se nám díky našemu výzkumu a společně se školami podaří přinést poznatky, které budou nápomocny dobrým změnám.

O tom, že změny bolí, jak to říká Václav Havel ve zmíněném citátu, ale že jsou ku prospěchu, jsme se přesvědčili návštěvou brněnské školy, která se řídí zásadami daltonského vzdělávání. Její ředitel, doktor Vladimír Moškvan, nás ochotně provedl první prázdninový den školou a musel být právem pyšný. Výsledky jeho práce jsou zřejmé a naše mezinárodní skupina byla prohlídkou i jeho přístupem nadšena.

Pro ty z nás, kteří máme za sebou nějaké zkušenosti či dokonce roky v pedagogické praxi, byly přednášky vědeckých kapacit, profesorek Kari Smithové

z Norska a Kathy Schultzové ze Spojených států, „pohlazením po učitelské duši“. Tyto přední světové vědkyně vycházejí ve své vědecké práci z učitelské praxe (obě nejprve působily jako učitelky ve školách) a jejich kvalitativní a transformační přístupy k pedagogickému výzkumu byly velmi inspirativní. Kathy Schultzová ilustrovala svou přednášku o důvěře ukázkou ticha při výuce – videem ze školního vyučování, které bylo velice emotivní a působivé. Ukazovalo, co se děje nebo může být ve třídě, když nastane ticho potom, co žák nezná odpověď na otázku. Videozáznam ukazoval, že ticho může být příležitostí k pomáhání a solidaritě, které mohou motivovat k lepšímu učení i žáky, kteří nepatří k nejlepším a bez podpory a důvěry by mohli systémem vzdělání propadnout. Téma Kari Smithové se zaměřovalo na terciární pedagogické vzdělávání v Norsku, zejména na propojení teorie a praxe a potřebu vzdělávání postaveného na kritickém pedagogickém výzkumu.

Jedna z otázek, které jsem si kladla během našeho brněnského setkání a na niž je také zaměřen celý projekt, se týká možnosti změn ve vzdělávání. Jsou to právě učitelé, kteří by měli být hlavními aktéry změny v současné společnosti? Právě jim je přece tak často spíláno, přijde-li problém – oni by měli být tvůrci či iniciátory změn? Podle expertů, se kterými jsme měli příležitost setkat se v Brně, je nejlepší odpovědí na tuto otázku propojení výzkumu a učitelské praxe tak, aby se samo učení stalo procesem změny. To bude také úkolem naší mezinárodní výzkumné skupiny, která oficiálně svými prezentacemi zahájila společnou práci právě v Brně.

Lucie Bucharová

*Early Stage Researcher (EDiTE – European Doctorate in Teacher Education),
Dolnoslezská vysoká škola (Dolnośląska Szkoła Wyższa/University of Lower
Silesia), Vratislav, Polsko*

“The paper is part of a project that has received funding from the European Union’s Horizon 2020 research and innovation programme under the Marie-Sklodowska-Curie grant agreement number 676452.”

Literatura

Scharmer, O. (2016). *Theory U: Leading from the future as it emerges*. Oakland: Berrett-Koehler Publish.